

12 3 213.

আদি-কবি ।

(তিনি অক্ষীৰা নাটিকা)

শ্রীমালবিকা দেবী

যোৰহাট, অসম ।

প্রকাশিকা—শ্রীমালবিকা দেবী,

যোৰহাট, অসম।

পোৰাৰ উই—প্রকাশিকাৰ ওচৰত

বেচ 10 এসিকি ;

যোৰহাট দৰ্পণ প্ৰেচত,

শ্রীনন্দধৰ বৰুৱাৰ দ্বাৰা

ছাপা কৰা হ'ল।

বীৰাক্ষৰা সুখিভবান

অহতা ৪-ঐশ্বৰ্য্যোদ দান

—ওৰাহাট—

উচৰ্গা।

স্বৰ্গীয় দাদা ওবাণীনাৰায়ণৰ স্মৃতিত

—মালবিকা—

২২ মাঘ ১৮৫৯ শক

চৰিত্ৰসমূহ

পুৰুষ—

ব্ৰহ্মা
নাৰদ
ইন্দ্ৰ
চন্দ্ৰ
সূৰ্য্য
বায়ু

দেৱতা সকল।

স্ত্ৰী—

সবস্বতী.....বাগ্‌দেবী।
কবিতা
মূৰ্ছনা } সবস্বতীৰ মানস
সঙ্গীত } কথা।
শুভগা.....বত্নাকৰৰ পত্নী
বত্নাকৰৰ মাক।

ছন্দ (সবস্বতীৰ মানস পুত্ৰ)।

ভাববি (বত্নাকৰৰ বাপেক)।

বত্নাকৰ (প্ৰথমে এজন দম্ভ পাছলৈ বাল্মীকি মুনি)।

তন্দুক (এজন বামুণ)।

কঙ্কণ (বত্নাকৰৰ পুতেক)।

সোমদেব (এজন বামুণ)।

শৌণক (এজন মুনি)।

ভৰদ্বাজ (বাল্মীকিৰ শিষ্য)।

বিশ্বকৰ্ম্মা, মায়াবেশী দেৱতা সকল, শিষ্যসকল, এটা চিকাৰী।

পাতনি

আদিকবি লিখিকাৰ প্ৰথম ৰচনা। ইয়াত দায়-দোষ
হোৱা স্বাভাৱিক। পাঠক-পাঠিকাসকলে যেন নিজ গুণে
ক্ষমা কৰে। ইতি

বিনীতা

শ্ৰীপঞ্চমী

২২ মাঘ ১৮৫৯ শক।

শ্ৰীমালবিকা দেবী

চাৰিত্ৰ্য্যৰ

(অসম)

ଆଦି କବି ।

ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କ

— ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ —

(ଗୋଲୋକ)

(ସବସ୍ବତୀ ଅକଳେ ଅକଳେ—ହଟାଂ କିବା ଏଟା ମନତ
ପବା ଭାବେବେ)

ସବସ୍ବତୀ—ଅ' ଆଟାହି ବିଳାକ ନନ୍ଦ୍ରତେ ଲାହେ ଲାହେ କାବ୍ୟ
ଆଦି ଲଳିତ କଳାର ପ୍ରଚଳନ ହଲ ; ମାତ୍ର ମାନର ଲୋକତ
ବାକୀ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟଲୋକ ବିଧାତାର ନତୁନ ସୃଷ୍ଟି ; ତାତ ଅଧିବାସୀ
ଥାପିଛେ ଦେରତା ପ୍ରାୟ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରାଣୀ । ମନୁ ସିହିତର
ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା । ସେହି କାବେନେ ସିହିତକ ମାନର ବୋଲେ । ପ୍ରଜା-
ପତିୟେ ସିହିତକ ସୁନ୍ଦର ବୁଦ୍ଧିରାନ୍ତି ଦିଛେ । ମହି ତାତ
ସକଳୋବିଳାକ ଲଳିତ କଳାର ପ୍ରଚଳନ କରାମ । ଠିକ କଥା,
ବ୍ରହ୍ମାର ସୃଷ୍ଟି—କଳାଓ ପ୍ରଚାର କବିର ଲାଗିବ ବ୍ରହ୍ମାର ହତୁ-
ରାହିହେ । ପ୍ରଥମତେ ପ୍ରଚାର କବିର ଲାଗିବ କାବ୍ୟ ; ତାର

পাচত সঙ্গীত, বাণ, নৃত্য, তাল, লয়, মূৰ্ছনা, চন্দ, কবিতা বাগ বাগিনী আদি। মই এতিয়া এই বিষয়ে ব্রহ্মাৰ মনত উদগনি দিওঁগৈ। (প্রস্থান)

—২য় দৃশ্য—

(ব্রহ্মালোক—ব্রহ্মা অকলে অকলে)

ব্রহ্মা—সুন্দৰ মানৱ লোকৰ স্ৰজন হল। বিধে বিধে প্ৰাণীৰ বাজ্য স্থাপন হল। সিহঁত সকলোৱে ৰংমনে খাই মেলি ফুৰিছে; খেতি-বাতি কৰিছে; দেখি মনত আনন্দ লাগে। সৃষ্টি ক্ৰমাৎ বাঢ়িব লাগিছে। (অলপ বৈ) কিন্তু এটা কথা; সিহঁতৰ ভিতৰত বৰ্বৰতাও বাঢ়িব লাগিছে। কোমলতাকৈ কঠোৰতাই সিহঁতৰ মাজত বেচিকৈ ঠাই পাইছে। সিহঁতৰ মাজত খোৱা-কামোৰা বেচি হৈছে। এতিয়াই সিহঁতৰ মাজত কোমলভাৱৰ প্ৰচাৰ নকৰিলে মোৰ সুন্দৰ সৃষ্টিৰ গতি ভিন্নমুখী হব। প্ৰথমতে কাব্য আদি কোমল কলাৰ প্ৰচলন কৰিম। এই বিষয়ে নাৰদৰ লগত এটা যুক্তি স্থিৰ কৰা হওক। বাপা নাৰদ!

(নাৰদৰ প্ৰবেশ)

নাৰদ—(প্ৰণাম কৰি) পিতা! দাসক স্মৰণ কৰিলে দেখোন।

ব্রহ্মা—বাপা! মোৰ মৰ্ত্যলোক খনৰ ভিতৰত বৰ্বৰতা ইমান বেচি হৈছে যে এতিয়াই সিহঁতৰ ভিতৰত কোমল ভাবৰ প্ৰচাৰ নকৰিলে মোৰ এই সুন্দৰ সৃষ্টিৰ গতি ভিন্নমুখী হব। গতিকে এতিয়াৰ পৰাই সিহঁতৰ মাজত ললিত কলাৰ প্ৰচলন কৰিব লগীয়া হল। সেই কাৰণেই এটা উপায় নিকপনৰ পৰামৰ্শ কৰিবলৈ তোমাক মাতিলোঁ। তুমি এটা উপায় স্থিৰ কৰা যাতে, মোৰ মানৱলোকো দেৱলোকৰ নিচিনা হয়।

নাৰদ—কিন্তু পিতা, এই কাম আই সবস্বতীৰহে।

ব্রহ্মা—নহয় বাপা, তুমি ভুল বুজিছা, আই সবস্বতীৰ মন গলে গোটেই মৰ্ত্য কাব্যময় কৰি দিব পাবে, কিন্তু কাব্যৰ উদ্দেশ্য সেইটো নহয়। কাব্য এনেকুৱা হব যাক সাধনাত সিদ্ধি লাভ কৰিহে পাব; আৰু কলা বিদ্যা এনেকুৱা সহজ বস্তু হব নালাগে, বিনা যত্নত লাভ কৰা যি বস্তু বা গুণেই হওক তাৰ কোনো উচ্চ মূল্য নাই।

নাৰদ-- তেনেহলে বলক পিতা আমি ছয়ো গৈ মৰ্ত্যত কাব্যৰ ক্ষেত্ৰ স্ৰজন কৰোঁগৈ; নাইবা জন দিয়েক দেৱতাক মানৱ-লোকত নৰূপে অৱতীৰ্ণ কৰাই তেওঁলোকৰ দ্বাৰা কাব্য স্ৰজন কৰা হওক।

ব্রহ্মা—নহয় বাপা, মই তোমাৰ প্ৰথম যুক্তিকেহে সাৰোগত কৰিছোঁ। আমি ছয়ো আজি নৰূপ ধৰি মৰ্ত্যলৈ যাও

বলা, কাৰ্য্য ক্ষেত্ৰত আঠ বীণাপাণিয়ে যি বুদ্ধি দিয়ে
তাকে কৰিব লাগিব।

নাৰদ—বলক পিতা, আপোনাৰ যি অভিক্ৰি, দাস যাবলৈ প্ৰস্তুত।
(ছয়ো ওলাই যায়)

— তৃতীয় দৃশ্য —

(নৈমিষাৰণ্যত বত্নাকৰ অকলে, কিবা ভাবি গৈ থাকে)

বত্নাকৰ—হায় হায় মই তেনেই বসাতললৈ গলোঁ, মই প্ৰথমে
যি দিনাটো মদত মুখ দিলোঁ সেই দিন ধৰি মোৰ সুখ
নাই শাস্তি নাই। যদি মই মদ খোৱা আৰু ডকাইটি
কৰা পাপ কাম বুলি জানি নকৰিলোহেঁতেন। তেনেহলে
আজি মই ধনে ধানে সকলোপিনে নদন বদন হব পাৰিলো-
হেঁতেন। মদেই মোৰ সৰ্বনাশ কৰিছে। নাই, মই মদ
খোৱা আৰু ডকাইটি কৰা এৰি দিম। মই খেতি-বাতিত
ধৰি আকৌ ভাল বাটলৈ আহিবৰ চেষ্টা কৰিম। (অলপ বৈ)
নাই মই মদ খাম—ডকাইটি কৰিম তাৰ বাবে যি হও
হম, ধ্বংস হম, ভ্ৰষ্ট হম। (দূৰৈত ব্ৰহ্মা আৰু নাৰদক
দেখি) অ' সোৱা ছটিয়ে প্ৰাণ দান দিবলৈ আহিছে।
ছয়োৰে হাতত হীৰাৰ আঙ্গঠিয়ে চিকমিকাব লাগিছে।
সোণ কপ, হীৰা মুকুতা খটোৱা কাপোৰবোৰে সূৰ্য্যৰ কিৰণত

জিল-মিলাব লাগিছে। ইহঁতক মাৰিলে বহুত লাভ
হব। হাতত ছটা সোণৰ কমণ্ডলুও। আহা! মোৰ
সোণাইহঁত, সুভগাৰ ওপৰত উঠা খঙ তোমালোকৰ
গাতে সাৰো। (টোকোণ ডাঙি ঠিয় হয়)

(দেৱোচিত সাজ পিন্ধি ব্ৰহ্মা আৰু নাৰদৰ প্ৰবেশ,
বত্নাকৰে তেওঁলোকৰ উদ্দেশ্যে টোকোন ডঙ্গা দেখি)

নাৰদ—হে কি কৰাহে কি কৰা?

বত্না—কি কাৰম আৰু তহঁতক মাৰিব খুজিছোঁ।

নাৰদ—কেলেই? আমিনো তোমাক কি কৰিলোঁ?

বত্না—তহঁতে বৰ ডাঙ্গৰ দোষ কৰিছ।

নাৰদ—কেনেনো দোষ কোৱাচোন। আমাক মাৰিনো কি কৰিবা।

বত্না—তহঁতে ইমান ধুনীয়া কাপোৰ পিন্ধিছ। মূৰত ধুনীয়া
মুকুট পিন্ধিছ, আৰু হাতত সোণৰ কমণ্ডলু লৈছ। এই-
বোৰেই দোষ, এই দোষৰ কাৰণেই মই এতিয়া তহঁতক
মাৰিম। মাৰি তহঁতৰ বস্ত্ৰবোৰৰ কিছু লৰা তিৰোতা
আঠ বোপাইক পিন্ধাম। মই নিজে পোহ-পাল যাম।
মদ ভাত খাম। মোৰ ঘৰৰ সকলোকে পুহিম এয়ে।

ব্ৰহ্মা—তুমি যাৰ কাৰণে ইমান দুখ কষ্ট কৰিছা সিহঁতে
তোমাৰ কথা ভাবেনে? সিহঁতে তোমাৰ পাপৰ ভাগ
লবনে? নৰ হত্যা যে মহা পাপ।

বত্ৰা—কি পাপ-চাপ উলিয়াইছ। সেইবোৰ কৈ ভুৱা দি পলাব
খুজিছ নহয়নে? হে হে সেইবোৰ পাংপাতি বত্ৰাকৰৰ
হাতৰ পৰা সাৰিব নোৱাৰ।

নাৰদ—নহয় বত্ৰাকৰ, তুমি বাক এই কথাটো ঘৰত সুধি
আহাগৈচোন সিহঁতে তোমাৰ পাপৰ ভাগ লবনে নলয়? আমি
কেতিয়াও নপলাও। যদি বিশ্বাস নকৰা তেনেহলে শপত
খাই কৈছো যোৱা আমি নাযাও।

বত্ৰা—বাক তহঁতে কৈছ যেতিয়া যাওঁ বাক। কিন্তু নপলাবি
হলে, পলালে পাছে পাছে খেদিম বাপেৰে, তেতিয়া
চিনি পাৰি, মই যাও।

ব্ৰহ্মা—বাক তুমি যোৱা। (বত্ৰাকৰৰ প্ৰস্থান)
(নাৰদৰ প্ৰতি) বাপা নাৰদ।

নাৰদ—পিতা?

ব্ৰহ্মা—বাপা মই এটা কথা ভাবিছোঁ। এই মানুহটোক
সাধনাত সিদ্ধিলাভ কৰাই কবিত্ব দিও।

নাৰদ—আপোনাৰ যেনে অভিক্ৰটি পিতা।

ব্ৰহ্মা—মোৰ চিৰ অভীষিত বামায়েণ সুধা মৰতত বিলাম।
বাপা এটা কথা, মই এই মানুহটোৰ হতুৱাই বাম নাম
জপ কৰাই বামায়েণ সুধা মৰতত বিলাম।

নাৰদ—ভাল কথাটো কৈছে পিতা! ই জানো বাম নাম
লব পাৰিব। ই যে সকলো মহাপাতকত সিজি আছে।

ব্ৰহ্মা—মোৰ মনত গাজিছে ইয়াৰ দ্বাৰাই বামায়েণৰ উদ্ভৱ
হব। তুমি এটা উপায় স্থিৰ কৰাচোন।

নাৰদ—(চাৰিওফালে চাই) পিতা, যি বামৰ নামত সকলো
পাপ খণ্ডন হয় সেই বাম নাম এই মহা পাপীয়ে লব
নোৱাৰে, সোঁয়ে মৰা আম গছ জোপা দেখিছে সেই
গছজোপা মৰানে জীয়া বুলি সুধিলে সি মৰা বুলি
কব। তেতিয়া তাক মৰা মৰা বুলি কৈ থাকিবলৈ
দিলেই তাৰ মুখত বাম নাম ওলাব। তাৰ পাছত
দীক্ষিত কৰি গুচি গলেই আপোনাৰ মনৰ বাঞ্ছা পূৰণ হব।

ব্ৰহ্মা—বাপা ধন্য তুমি, ধন্য তোমাৰ বুদ্ধি।

—চতুৰ্থ দৃশ্য—

(বত্ৰাকৰৰ ঘৰ। সুভগা অকলে অকলে বংমনেৰে)

সুভগা—বাক যি হল হল মই পাততিত খোৱা মদ কলহ
নাপালে। সেই খিনি কালিয়েই ঢেকি থৈছিলোঁ।
বপুৰিয়ে গমকে নাপালে তন্দুকহঁত আহিলে ইয়াকে দিম।
আজি কিবা এটা সবকাৰ পাৰিলেই হয়, (অলপ বৈ)
কালি আনি খোৱা আৰু আগৰ গোটাই খোৱা সোণ
মুকুতা খিনি আইৰ ঘৰলৈ পথাই দিও। অ কঙ্কণ!

কঙ্কণ অ' ! (চন্দুক এটাৰ পৰা এটা ডাঙৰ টোপোলা উলিয়ায়) কঙ্কণৰ প্ৰবেশ।

কঙ্কণ—কি ঔ আই।

সুভগা—বোপাই এই টোপোলাটো লৈ মোমায়েবৰ ঘৰলৈ যাচোন, আইলৈ পিঠাগুৰি দুটামান দিছো। নেমেলিবি পৰিব (দিয়ে)

কঙ্কণ—(পিটিকি চাই) অ' আই এইবোৰ দেখোন পিঠাগুৰি নহয়, মিছাকে মই এইবোৰ লৈ সদায় সদায় লোকৰ ঘৰলৈ যাব নোৱাৰোঁ।

সুভগা—যা যা যাবলৈ কৈছোঁ। যা নগলে মাৰে সুদায় নেবিম।

কঙ্কণ—বাক যাবলৈ কৈছ যাওঁ। (প্ৰস্থান)

সুভগা—অ' সোৱা তন্দুক আহিছেই, ইঁহি আহিছে কিবা এটা ভাল বস্তু পাই আনিছে হবলা (তন্দুকৰ প্ৰবেশ)

তন্দুক—অ' বামুণী ! বামুণী।

সুভগা—(কৃত্ৰিম খং দেখুৱাই) আহিল আক এইডাল চুপতি মাৰিবলৈ, আজি হলে মদ দিব নোৱাৰো কৈ দিছো একা।

তন্দুক—আগতে চাচোন মই তোলৈ কি আনিছো। (আঙঠি এটা দিয়ে)

সুভগা—অ' আই ইমান ধুণীয়া আঙঠিতো কত পালি ?

তন্দুক—মই যতে পাও সেইটো তোকে কলেই। দিছো ল, মদ আনগৈ যা। (সুভগাই একলহ মদ আনি বাটিত বাকি নিজেও খায় তন্দুককো দিয়ে, দুৰৈত সোমদেৱক দেখি)

সুভগা—অ' সৌটো সোমদেৱো আহিছে। সি সদায় মদ বিচাৰি আহে তাক মোৰ দেখিবৰ মনকে নোযোৱা হৈছে, তই আহিবলৈ কৈছিলিনেকি ?

তন্দুক—সি মোৰ লগৰীয়া। দে এবাটি মদ, আশা কৰি আহিছে। কেতিয়াবা ইয়াৰ পৰা তোৰো লাভহে হব।

সুভগা—থেদে মোৰ লাভৰ কথা সিমোক চহকী কৰিব। দিম বাক অলপ (সোমদেউ সোমাই আহে সুভগাই মদ ঢালি দিয়ে)

সুভগা—খা খা বামুন পাবহি এতিয়া। (সকলোৱে খাই মতলীয়া হয়। ইতিমধ্যে বত্নাকৰ আহি আৰত লুকাই মনে মনে চাই থাকেহি)

বত্না—(নিজে নিজে) এয়ে সংসাৰ, এয়ে লৰা তিৰোতা, আজি বাটত মানুহ কিজনে কোৱা কথা মিছা নহয়। অসাৰ সংসাৰ, মোক দিবলৈ কোৱাত তাই মোক মদ নিদিলে এতিয়া হলে এই বাহ কেলেছৱা খনক দিছে। যাওঁ ঘপহকে ওলাই ইহঁতক ধৰা পেলাওঁ। (সোমাই যায়)

সোমদেৱ—বামুণ আহিছে পলা পলা।

(সোমদেৱ আৰু তন্দুক পলায়)

বত্না—(সুভগাক) হেৰ তই দেখোন মোক মদ নিদিলি। এই দেশৰ চুঙাত হাত সুমাই খোৱা বাবে বহুটোৱাখনক দিছ। মই ইমান দুখ কষ্ট কৰি মানুহ হুহু মাৰি কাটি

অতবোৰ পাপ কৰি তহঁতক খুৱাইছোঁ। বুৱাইছোঁ, এই
পাপৰ ভাগ তহঁতে লবিনে? মই দুখ কৰি ঘটো তই
সুখ কৰি ধুকাৰ।

সুভগা—(কান্দি কান্দি) মই কাকো মদ খাবলৈ মতা নাই।

সিহঁত কুকুৰহঁতে মোক গালি খুৱাবলৈকে সদায় সদায়
মদ খাবলৈ আহে।

বত্ৰা—তই সদায়ে এনেকুৱা কৰ। তোক বিশ্বাস কৰিব নোৱাৰি।

বাক যি হল হল তই মোৰ পাপৰ ভাগ লবিনে কচোন?

সুভগা—জানো! তুমি কি পাপৰ কথা কৈছা মই বুজা নাই!

বত্ৰা—চাচোন বাক মই তহঁতক ইমান বেয়া কাম কৰি

খুৱাইছোঁ, বুৱাইছোঁ। তহঁতৰ পোহ-পালৰ নিমিত্তেই ইমান

মানুহ দুখ হুমাৰিছোঁ। ইয়াত বোলে মোৰ পাপ হৈছে;

এই পাপৰ ভাগ তই লবিনে?

সুভগা—তুমি মোক আনিলা যেতিয়া খুৱাবাট। সেইটো

তোমাৰ কামেই, তেহেলে মানুহকে মাৰা বা যিহকে কৰা।

বত্ৰা—তেন্তে তই মোৰ পাপৰ ভাগ নলয়?

সুভগা—নলও। (ভিতৰলৈ সোমাই যায়)

বত্ৰা—(স্বগতঃ) মানুহ কিজনে কোৱা কথা মিছা নহয়।

কোনেও কাৰো পাপৰ ভাগ নলয়। সংসাৰ অসাৰ।

(বিষাদ মনেৰে গুচি যায়)

—পঞ্চম দৃশ্য—

(ভাৰবিয়ে জুহালৰ গুৰিত বহি ভাং খাই থাকে ওচৰতে
বত্ৰাকৰৰ মাক। বত্ৰাকৰ সোমাই আহে)

বত্ৰাকৰ—পিতা!

ভাৰবি—কি হল, বাছা বত্ৰাকৰ!

বত্ৰা—পিতা মই তোমালোকক ইমান দুখ কষ্ট কৰি পোহ-পাল
দিছো, ইমান পাপ কৰিছো। এই পাপৰ ভাগ তোমালোকে
লবানে?

ভাৰবি—আমি আকৌ তোৰ পাপৰ ভাগ লম কলেই।
তোক আমি কেচুৱাৰ পৰা তুলিলো তালিলো যেতিয়া
এতিয়া তই আমাক পুহিবলৈ লাগিব।

বত্ৰা—আই তোমাৰো কথা এয়েনে?

মাক—বোপাই মই দহ মাহ দহ দিন গৰ্ভত ধৰি পেটৰ
ভাত চকুৰ টোপনি এৰি তোক জন্ম দিলো। খুৱাই
বুৱাই ডাঙ্গৰ দীঘল কৰিলোঁ। এতিয়া তই মোক পাপৰ
ভাগ দিবলৈ আহিছ, হেৰ, আমি পাপৰ ভাগ লব নোৱাৰো।
আমি বুঢ়া বুঢ়ী ছুটা মৰিবলৈ চাৰিটা দিন আছে।
আমাক পুণ্যহে লাগে। তই পুণ্য কৰ আমি পুণ্যৰ ভাগ
লম। জন্ম দিয়াৰ ধাৰকে তই সৃজিব নোৱাৰ আকৌ
পাপৰ ভাগ দিবলৈ আহিছ।

বত্ৰা—(আচৰিত হৈ, নিজে নিজে) তেনেহলে কি কৰিব
লাগিব মানুহ দুজনক সোধোঁগৈ। (প্ৰস্থান)

—ষষ্ঠ দৃশ্য—

(নৈমিষাৰণ্যৰ গছ এজোপাৰ তলত ব্ৰহ্মা, নাৰদ বহি আছে—
বিষম মনেৰে বত্ৰাকৰৰ প্ৰবেশ)

বত্ৰা—(বেজাৰেৰে) অ' তহঁত আছ। মই আকৌ তহঁত
গলি বুলিহে ভাবিছিলোঁ। যোৱা নাই। তহঁত ভাল
মানুহ বাক যি হল হল, মই তহঁতক নামাৰোঁ। তহঁতে
বস্তু বেহানি বোৰ দি যা।

ব্ৰহ্মা—বাক দিম। পিচে তোমাক ঘৰত কি কলে কোৱাচোন।

বত্ৰা—নাই নলয়। কোনেও পাপৰ ভাগ নলয়। নললেই জানিবা
তাতেই বা মোৰ লোকচান কত? পাপ হলেনো বাক
কি হব ক হঁতচোন?

ব্ৰহ্মা—পাপ হলে কি হব আক, চিৰদিনৰ নিমিত্তে দুখ পাবা।
পৰকালত নবকত ঠাই পাবা।

বত্ৰা—কি নবক চৰকৰ কথা কৈছা। মই একো বুজা নাই।

ব্ৰহ্মা—য'ত পাপীলোকে বাস কৰে তাকে নবক বোলে।

নবক আক স্বৰ্গ। স্বৰ্গত ভাল কাম কৰা পুণ্যাৰ্থা সকলে

দেৱতাসকলৰ লগত মহা সুখে বাস কৰিবলৈ পায়।
আক নবকত পাপাত্মাসকল ভূত-প্ৰেতৰ লগত অনেক
যন্ত্ৰণা ভুগি থাকিবলৈ পায়। উস্! তাত কি ভীষণ
শাস্তি! শুনিলেই গাৰ নোম দালি দালি হয়।

বত্ৰা—উস্? সচানে? (ভয়ত বিহ্বল হৈ কঁপিব ধৰে)

ব্ৰহ্মা—সঁচা। তুমি বৰ ভয় খাইছা নহয়নে? তাত তোমাৰ
কাৰণে যিমান ডাঙৰ ডাঙৰ শাস্তি হব পাৰে সকলোখিনি
গোটেই থৈছে। কাৰণ তোমাৰ গাটো পাপৰে ভঁৰাল।

বত্ৰা—মই তহঁতৰ কথা খুব বিশ্বাস কৰিছোঁ। কিয়নো আজি
তহঁতে সিংহৰ হাতত পৰি পলাবৰ সুযোগ পায়ো নপলালি।
হেৰোঁ মানুহটো। মই তোক কাবোঁকৈ মাতিছোঁ। মোৰ এই
মহা পাতকৰ পৰা বন্ধা পাবৰ উপায় দে।

নাৰদ—আমি নিশ্চয় তোমাক এই পাপৰ শাস্তিৰ পৰা সৰুৱাব
পাৰিম। মাত্ৰ তুমি আমাৰ নিৰ্দেশ মতে কাম কৰিব লাগিব।

বত্ৰা—(নাৰদৰ ভৰিত ধৰি) কোৱাচোন। মই তোমালোকে
কোৱা মতেই কাম কৰিবলৈ সাজু আছোঁ। মাত্ৰ
তোমালোকে নিৰ্দেশ দিয়া।

নাৰদ—যদি তুমি বাম নাম জপ কৰা নিশ্চয় মুক্তি পাবা।

বত্ৰা—কিহৰ নাম বুলিলা? আম নাম? কি আম নাম?
মোৰ মুখত নোলাই দেখোন।

নাৰদ—(অঙুলিয়াই) সৌ যে দূৰত গছ জোপা দেখিছা সেই

জোপা কি গছ? মবানে জীয়া?

বত্না—মৰা।

নাৰদ—তেনেহলে তুমি ইয়াতে বহি মৰা মৰা কৰাচোন।

বত্না—বাক কৰিম। তহঁতৰ বস্ত্রবোৰ দিয়া।

নাৰদ—এনেকুৱা বহুতো পাবা। আগেয়ে মৰা মৰা কৰাচোন।

(বত্নাকৰে বহি মৰা মৰা কৰি থাকোতে আগুত হয়।

ব্রহ্মাই কমণ্ডলুৰ পানী চতিয়াই দীক্ষিত কৰি গুচি যায়)

—সপ্তম দৃশ্য—

(নৈমিষাৰণ্য—বত্নাকৰে অকলে বহি মৰা মৰা কৰি থাকে)

—অষ্টম দৃশ্য—

(বত্নাকৰৰ ঘৰ—সুভগা অকলে--বৰ বেজাৰ মনেৰে ভাবি ভাবি)

সুভগা—চেঃ! কি হল, এতিয়াও বামুণ ঘূৰি নাহিল। মোৰ
ওপৰত খং কৰিয়েই গল হবলা, যিহে আওপকীয়া

মানুহ কৰবাত আপোন ঘাটি হৈয়ে মৰিল কিজানি!

যিহে একা চেকা মানুহ বৰ দিগদাৰি হল। কি হল?

কলৈনো গল? আনদিন এতেবেলি কতো নাথাকে,
আজি তাতে চাউল পাত এমুঠিও নাই, মহা বিপদ হল।

(বত্নাকৰৰ মাক সোমাই আহে)

মাক—বোৱাৰী! অ' বোৱাৰী!

সুভগা—কি আঁঠি?

মাক—লৰাটো আহিলনে?

সুভগা—নাই অহা দেখোন আঁঠি, কালিহুপৰীয়া মদ খুজিছিল মই
নিচাই ধৰে বুলি বেচিকৈ নিদিলা। সেই খণ্ডতে গল হবলা।

মাক—মই তেনেহলে তন্দুকৰ ঘৰত খবৰ কৰি আহো।
তাতে কি জানি ভাং ধপাত খাই পৰি আছে। তই
ভাত সিজাচোন।

সুভগা—ই আঁঠি ভাল কথাটো কৈছে, চাউল যি কিটা
আছিল কালি গধূলিয়েই আদায় হল।

মাক—বাক তেনে, পাও যদি ময়ে বিচাৰ খোচাৰ কৰি লৈ আহিম।
তই বুঢ়াক ভাঙ্গৰ সজুলিটো গোটাঁই দৈগৈ। (প্রস্থান)

(সুভগা ওলাই গৈ আকৌ সোমাই আহে)

সুভগা—তন্দুকৰ ঘৰত বিচাৰি গৈছে হয়, তাত যে পাব
তাৰ আশা নাই। তন্দুকৰ নাম শুনিলেই চাৰি জাপ
মাৰে। তন্দুকৰ ঘৰৰ পৰা চাউল আনি ভাত খোৱাৰো
আশা নাই। তন্দুকে হুভাগ মোৰ ঘৰতেহে খায়হি।
মোক ফুচলাই খাই খায়ে যি লাগে মানে কৰিলে।

এতিয়া আক তাক এবাৰ পালেই হয় ভালকৈয়ে এসেকা
দিম। অ' সোৱা সি আহিছেই মই বাঢ়নী তাৰ থঙু,
আজিহে সি মা-তিয়েকক চিনি পাব। (প্রস্থান)

(তন্দুকৰ প্ৰবেশ)

তন্দুক—অ' সুভগা। বুঢ়ীয়ে দেখোন পুতেকক বিচাৰি মোৰ
ঘৰ পাইছেগৈ কিনো কথা অ' সুভগা ওলাই আহচোন।
সুভগা—(নেপথ্যত) ওলাই নেযাম কেলেই ? তই বহচোন।
তন্দুক—আহ আকৌ মদ এবাটি লৈ আহিবি।

(সুভগা কাপোৰৰ তলত বাঢ়নী লৈ সোমাই আহে)

সুভগা—মদ খায়ে যি লাগেমানে কৰিলি এতিয়া আকৌ
মদ খাবলৈ আহিছ। (বাঢ়নীৰে কোবাই)

তন্দুক—আই ও এইজনী বলিয়া হল হবলা (তন্দুক ওলাই
লৰ মাৰে সুভগাই পাছে পাছে খেদি যায়)

—নৱম দৃশ্য—

[নৈমিষাৰণ্যত বত্নাকৰ অকলে—মুখত বাম নাম]

—ঐক্যভান নাদন—

দ্বিতীয় অঙ্ক

—প্রথম দৃশ্য—

[স্বৰ্গত ইন্দ্ৰাদি দেৱতাসকল বহি আছে—বীণ হাতত লৈ
নাৰদৰ প্ৰবেশ]

—গীত—

জয় সুৰপতি জয়।

পালিছা অমৰা পৰম যতনে

তোমাৰ শাসনে সৰে নিৰ্ভয়।

মোহিত সৰে তোমাৰ গুণতে

নাই দুখ দৈন্ত্ৰ কাৰো একোতে।

সবে আনন্দত কৰিছে বিৰাজ,

হে অমৃতময়।

ইন্দ্র—(স্বগতঃ) নাৰদ ওলাইছেহি । এওঁৰা কি অথন্তৰ
লগায় । (পাচু অৰ্য্য দি ফুটাই) দেৱৰ্ষি ! বহুত দিনৰ
মূৰত অমৰাৱতী আপোনাৰ চৰণ স্পৰ্শত ধন্য হল ।
আপোনাৰ অভীপ্সিত কি কাৰ্য্য সাধিব লাগে দাসে,
আজ্ঞা কৰক ।

নাৰদ—দেৱৰাজ ! সদেৱবৃন্দেৰে মোৰ আশীৰ্বাদ গ্ৰহণ কৰা ।
তোমালোকৰ মঙ্গল হওক ।

ইন্দ্র—দেৱৰ্ষি আজি ভালেদিন অমৰাৱতী আপোনাৰ শুভাগমনৰ
পৰা বঞ্চিত, ইমান দিন কোন লোকক পালন কৰা হল
সকলো জনাই দাসক কৃতার্থ কৰক ।

নাৰদ—মই বৰ্ত্তমান নতুন সৃজিত মৰ্ত্ত্যলোকৰ পৰা ঘূৰি
আহিলোঁগৈ । তাৰ প্ৰাণী বিলাক প্ৰায় দেৱতাৰ দৰে,
তাৰ এজন মানুহে এনে কঠোৰ তপস্যা কৰিছে যে,
কেতিয়াবা তেওঁ দেৱলোক অধিকাৰ কৰিব ; সিহঁত
দেৱতাতকৈও শ্ৰেষ্ঠ হব ।

ইন্দ্র—দেৱৰ্ষি ! সেই জননো কোন সাধক ? তেওঁৰ সাধনাৰ
উদ্দেশ্যই বা কেনে ধৰণৰ ; জানিবলৈ দি দাসক চৰিতাৰ্থ
কৰক ।

নাৰদ—তেওঁৰ নাম বত্নাকৰ । তেওঁ পোনতে মহাপাপী ডকাইত
আছিল, তেওঁ নৈমিষাৰণাৰ তমসাতীৰত কঠোৰ তপস্যা
আৰম্ভ কৰিছে । তেওঁৰ তপস্যাৰ উদ্দেশ্য বুজিব পৰা নাই ।

কিন্তু তেনে তপস্যা সিদ্ধি হলে নিশ্চয় মহৎ কাৰ্য্য হব ।
সূৰ্য্য—হয় বত্নপাণি ! তেওঁ অতি কঠোৰ তপস্যা কৰিছে ।
মই আপোনাক কবলৈকে পাহৰিছোঁ, মই মোৰ বাৰ
শক্তিয়ে তাপ দিওঁ, তেও তেওঁৰ তপস্যাত ব্যাঘাত জন্মাব
পৰা নাই ।

বায়ু—দেৱৰাজ ! ময়ো এই কথা আপোনাক জনাওঁ জনাওঁ
বুলি জনোৱা নাই । মই তেওঁক মোৰ উনপঞ্চাশ শক্তিয়েও
লবাব পৰা নাই ।

চন্দ্ৰ—হয় দেবেন্দ্ৰ তেওঁৰ ওপৰত মই মোৰ সমস্ত হিম
ঢালিও একোকে কৰিব পৰা নাই ।

ইন্দ্র—(ভয়ত বিয়াকুল হৈ) সুধাকৰ ! পবন ! আদিত্য ! আপোনা-
লোকে এই কথা মোৰ আগত জনোৱা নাই কিয় ; এই
বিষয়ে আপোনালোকে এটা উপায় স্থিৰ কৰকচোন ।

নাৰদ—দেৱৰাজ তেওঁৰ তপস্যা ভঙ্গ কৰাৰ বাহিৰে আন
একো উপায় নাই ।

ইন্দ্র—তেনেহলে দেৱতা সকল আপোনালোকে তেওঁৰ পিতা
পুত্ৰ আদিৰ কপ ধৰি তেওঁৰ তপস্যা ভঙ্গ কৰকগৈ ।
আৰু অপ্সৰীসকল তোমালোকে গৈ তেওঁৰ মাতা, ভাৰ্য্যা
আদিৰ কপ ধৰি তেওঁৰ তপস্যা ভঙ্গ কৰাগৈ । হে দেৱবৃন্দ
আপোনালোকে বত্নাকৰক যেনে তেনেই তপস্যাৰ পৰা
বিবৰ্ত্ত কৰক ।

নাৰদ—(গোফৰ তলত মিচিকিয়া-হাঁহি মাৰি নিজে নিজে)
মোৰ অভীষ্ট সিদ্ধি হল। (ফুটাঠ) দেৱৰাজ তুমি বৰ
ভাল ব্যৱস্থা কৰিলা এইবাৰ তেওঁৰ তপস্যা ভঙ্গ
হবই হব।

— দ্বিতীয় দৃশ্য —

(গোলোকত সবস্বতী অকলে)

সবস্বতী—(স্বগতঃ) সকলো কপটীয়া দেৱতা গোট খাই বত্নাকৰৰ
তপস্যা ভঙ্গ কৰিব খুজিছে। মই কেতিয়াও বত্নাকৰৰ
তপস্যা ভঙ্গ কৰিবলৈ নিদিওঁ। মই তেওঁক কৰচৰ
নিচিনাকৈ বন্ধা কৰিম। দেৱতাবোৰ ইমান ভয়াতুৰ,
সামান্য কথা এটাতে সিহঁতে ইমান ভয় খায়। সিহঁতৰ
অমৰাৱতী খন কোনোবাই লয় বুলিয়ে ইমান ভয়।
দেৱতাবোৰে ভাবে যে, বত্নাকৰে কিজানি দেৱলোক
অধিকাৰ কৰে কিন্তু বত্নাকৰৰ তপস্যাৰ উদ্দেশ্য সেইটো
নহয়। বত্নাকৰ পৃথিৱীৰ আদি কবি হব। মই বত্নাকৰক
বন্ধা কৰিম বত্নাকৰৰ তপস্যা ভঙ্গ কৰিবলৈ কাকো
নিদিওঁ, মই যাওঁ।

— তৃতীয় দৃশ্য —

(নৈমিষাৰণ্যত বত্নাকৰ মুখত বাম নাম—
শুভগাকপী অঙ্গবীৰ প্ৰবেশ)

মায়া শুভগা—নাথ, আপুনি মোৰ ওপৰত বিৰাগ কৰি গুচি
আহিছে। মিছাকৈয়ে এইবোৰ কৰিব নালাগে। বলক
আপোনাৰ ঘৰত কঙ্কণে পিতা পিতাকৈ কান্দিব লাগিছে
আপোনাৰ বৃদ্ধ পিতা-মাতাই হা পুত্ৰ, হা পুত্ৰ কৰি
কান্দি ভাত পানী এৰি বাটলৈ চাই আছে। আপুনি
অহাৰ পৰা আমাৰ বৰ বিলাই হৈছে, আপোনাক
বিচাৰি ফুৰোঁতে মোক কাঁইটে ফুটি, বিৰিণাই কাটি
গা চিৰাচিৰ, থকা সৎকা কৰিলে। কেনেকৈ ধাৰাসাবে
তেজ বৰ লাগিছে। নাথ, আপুনি মদ খাই ভাল পায়
দেখি মই অশেষ যত্ন কৰি আপোনালৈ একলহ মদ
আনিছোঁ, খাওকচোন নাথ। (মুখৰ আগত এটা কলহ
দাঙি ধৰে)

(অদৃশ্য ভাৱেবে সবস্বতীৰ প্ৰবেশ)

সবস্বতী—ইস্ ইস্ মোৰ আগতে টিঘিল ঘিলাবলৈ আহিছে।
মদ খুৱাবি বৰি (বত্নাকৰৰ আগতে আন এটা মায়া
বত্নাকৰ হোৱাত মায়া শুভগাই বত্নাকৰক আনিবলৈ ভাবি
গৈ থাকে। তন্দুক বেনী এজন দেৱতাৰ প্ৰবেশ)

মায়াতন্দুক—ভাই বন্ধাকৰ তুমি সিদিনা মোক তোমাৰ ঘৰত মদ
খোৱা দেখি খং কৰি ঘৰ-বাৰী এৰি বৈবাগী হৈছাহি। তোমাৰ
একোৰে অভাৱ নাই। তুমি তপস্বী হবৰ কোনো সন্ধান
নাই। পিতাবে মোক তোমাক নিবলৈ পঠাইছে বলা
(স্বগতঃ) অ' ইয়াক এইদৰে নোৱাৰি। (ফুটাই) বাক তুমি যদি
নোযোৱা, নালাগে যাব। পিচে, সুভগা মোলৈ যাব খুজিছে
নিমনে কোৱা। মই তোমাৰ অনুমতি লবলৈহে আহিলোঁ।
ভাই মোক অনুমতি দিয়া। পিচত মোক লুহুৰিবা।

সবস্বতী—ব তোক অনুমতি দিম। অনুমতি পাৰি।

(বন্ধাকৰক অদৃশ্য কৰে। মায়াতন্দুকে বন্ধাকৰ গল বুলি
ভাবি লব দিয়ে, ভাববি, বন্ধাকৰৰ মাক আৰু কঙ্কণৰ
বেশ ধৰি তিনিজন দেৱতাৰ প্ৰবেশ)

মায়ামাক—হেৰ বোপাই বল বল। বোৱাৰীৰ ওপৰত খং
কৰি এইখন নকৰিবি। মোৰে শপত বল বাছা। মোৰে
মূৰ খা তই বোৱাৰীক ক্ষমা কৰ আৰু ঘৰলৈ আহ।

মায়াকঙ্কণ—বলক পিতা, বলক। (কান্দে)

মায়া ভাববি—বল বোপাই। বুঢ়া কালত বাপেৰৰ মনত বেজাৰ
নিদিবি বল।

(তিনিও ধৰিব খোজে—উত্তাপ সহিব নোৱাৰি
উফৰি গুচি যায়)

—চতুৰ্থ দৃশ্য—

(নৈমিষাৰণ্যত বন্ধাকৰ আৰু সবস্বতী, বন্ধাকৰৰ
মুখত বাম নাম)

সবস্বতী—দেৱতাৰ চক্ৰ জালে ভেদ কৰিব নোৱাৰিলে। মোৰ
আশীৰ্ব্বাদে তোমাক বন্ধা কৰিলে আৰু কৰিবও। মই
সদাই তোমাৰ কবচ ৰূপে থাকিম। তুমি আৰু কিছু-
দিন তপস্যা কৰি সাধনাত সিদ্ধ হোৱা। তাৰ পাচত
মই গৈ ব্ৰহ্মাক পঠাই দিম। তোমাক মন্ত্ৰ সিদ্ধ কৰাই
কবিত্ব দিম। মই এতিয়া যাওঁ।

—পঞ্চম দৃশ্য—

(নৈমিষাৰণ্যত উটৰ হাফলুৰ তলত বন্ধাকৰ
অকলে মুখত বাম নাম)

তৃতীয় অঙ্ক

—প্রথম দৃশ্য—

(গোলোকত সবস্বতী অকলে)

সবস্বতী—বত্নাকবব তপস্যা বহুত দিন হল। সি সাধনাত সিদ্ধ হল। আই ঐ দেহি! সি কত দিন সেই একে ঠাইতে বহি আছে। তাব গাব ওপবত উয়ে হাঁফলু বান্ধিলে তেও তাব কাণ সাব নাই। যাওঁ তাক মুক্তি দিওঁগৈ, এতিয়া ব্রহ্মাক আগব প্রতিজ্ঞা সোঁৱবাই দিওঁগৈ যাওঁ। (প্রস্থান)

—২য় দৃশ্য—

(ব্রহ্মলোকত ব্রহ্মা অকলে)

ব্রহ্মা—মোব মনটো আজি কিয় এনেকুৱা লাগিছে। বতাহত যেন আজি বাম নাম ভাহি আহিছে। কি কথা। কিয় এনেকুৱা লাগিছে? বতাহব ছেৱে ছেৱে বাম নামব নিজবা বৈছে। নিশ্চয় ইয়াব কিবা কাৰণ আছে।

(ক্ষণিক ধ্যান কৰি আনন্দত উদ্ভাৱল হৈ)

দ্বিতীয় অঙ্ক]

আদি কৰি।

২৫

শুভ সংবাদ। শুভ সংবাদ। মন প্রাণ উতলা হ।
ইমান দিনব মূৰত আজি মোব মনোবাঞ্ছা পূৰণ হল,
বাপা নাৰদ!

(নাৰদ সোমাই আহে)

নাৰদ—(স্বগতঃ) আজি পিতাব মনত বৰ আনন্দ দেখিছোঁ।

(ফুটাই প্রণাম কৰি) পিতৃদেৱতা দাসক অসময়ত কি
হেতু স্মৰণ কৰিলে?

ব্রহ্মা—নাৰদ! আজি মোব মনত বৰ বং লাগিছে। কিয়
জানানে? বহুত দিনব আগতে যে তুমি আক মই
মৰ্ত্ত্যলোকত এটা মহাপাপী মূৰ্খক সাধনাত লগাই দি
থৈ আহিছিলোঁ, সি সাধনাত সিদ্ধ হৈছে। আজি
তাৰ বাম নামব স্পন্দনে বিশ্ব-ব্রহ্মাও জুৰি হিল্লোল
তুলিছে আক তাৰ পৰমাণু আহি মোব কাণত বাজিছেহি।
চোৱাচোন, বামনাম নুফুটা মহামূৰ্খ এটাৰ কিমান পৰিবৰ্ত্তন।
কত বতাহ ধুমুহা তাৰ মূৰব ওপৰেদি গল তাৰ লেখ
জোখ নাই। ইন্দ্রৰ কত বাধা বিঘিনি অতিক্রম কৰি
সি সাধনাত সিদ্ধ হল। আই সবস্বতীৰ অত চেষ্টাত
মোব আক বাগ্দেরীৰ মনোবাঞ্ছা পূৰাবলৈ জগতৰ অমৰ
কীৰ্ত্তি বাধি যাবলৈ সি নতুন ৰূপ ধৰিব। বলা তাক
মুক্তি দিওঁগৈ।

— তৃতীয় দৃশ্য —

(নৈমিষাৰণ্য—উই হাঁফলু এটাৰ ভিতৰৰ পৰা বাম নাম ওলাই আছে । ব্ৰহ্মা আৰু নাৰদৰ প্ৰবেশ)

ব্ৰহ্মা—(ইফালে সিফালে চাই) ক'তা কেউফালে বিচৰা হল । ঠিক এই খিনিতে তাক বহিবলৈ কোৱা হৈছিল নহয়নে নাৰদ ? মই হলে বাম নাম শুনিয়ে আছেঁ । মোৰ মনত লাগি থকা কাৰণেই হ'বলা । বাপা তুমি কেউপিনে ভালকৈ চোৱাচোন ।

নাৰদ—নহয় পিতা বাম নাম মইও শুনিলোঁ, অকল আপুনিয়েই নহয় । পিতা সি নিশ্চয় ইয়াতে আছে, মোৰ ঠিক মনত আছে সৌখন তমসা নৈ নহয় জানো ?

ব্ৰহ্মা—এবা সেই খিনিতে নিচেই ওচৰতে আছে । তুমি হাবি ভাঙি চোৱাচোন । (ছয়ো হাবি ভাঙি চায়)

নাৰদ—(হাঁফলুটোৰ ওচৰ চাপি) পিতা এইখিনিতে আছে, এই খিনিৰ পৰাই মাত ওলাইছে । (টলকা মাৰি শূনি) হয় পিতা এই হাঁফলুটোৰ পৰাই ওলাইছে বত্নাকৰ নিশ্চয় ইয়াতে আছে । এইটো অতি সাৱধানে ভাঙিব লাগিল । (ছয়ো হাঁফলুটো ভাঙে আৰু হাব ছাল মাত্ৰ সাৰ চেতনা লুপ্ত বত্নাকৰ ওলায়, বত্নাকৰৰ মুখত তেতিয়াও বাম নাম, ব্ৰহ্মাই কমণ্ডলুৰ পানী চতিয়াই পুনৰ্ পুনৰ্

জয়ন্ত, শুভন্ত বুলি কয় । বত্নাকৰে জ্ঞান পায় আৰু মুখৰ পৰা বাম নাম এৰে, ব্ৰহ্মাই এখন বস্ত্ৰ আৰু উত্তৰী দিয়ে, বস্ত্ৰ আৰু উত্তৰি পৰিধান কৰি দিব্যমূৰ্তি বত্নাকৰ হাঁফলুৰ পৰা ওলাই আহি ব্ৰহ্মা আৰু নাৰদক সেৱা কৰে)

ব্ৰহ্মা—(বত্নাকৰৰ গাত হাত ফুৰাই চেনেহৰে) বাছা আমি তোমাৰ তপস্ৰাত বৰ সন্তোষ পালোঁ । তুমি যি তপস্ৰা কৰিলা সি দেৱতাৰো সাধ্যাতীত । বাছা ধ্যান কৰি চোৱাচোন পূৰ্ব জন্মত তুমি কোন আছিলি ।

বত্নাকৰ—(ধ্যান কৰি) পিতামহ মোৰ এতিয়া মনত পৰিছে, আপোনাৰ অনুগ্ৰহতে মোৰ দিব্যজ্ঞান লাভ হল । এতিয়া মোক আদেশ কৰক মই কি কৰিব লাগে ।

ব্ৰহ্মা—বত্নাকৰ আমি তোমাক বাল্মীকিস্তম্ভৰ ভিতৰত পোৱা বাবে আজিৰ পৰা তোমাৰ নাম বাল্মীকি হল । তুমি ইমান দিন যাৰ নাম ধৰি তপস্ৰা কৰিলা তেওঁ কোন কব পাৰানে ? তেওঁ স্বয়ং বিষ্ণু । তেওঁ কালত মৰ্ত্যলোকত নৰূপে জন্ম লব । তুমি তেওঁৰ আখ্যান লিখিবা, এই খিনিতে তোমাক এখন মনোহৰ তপোবন নিৰ্মাণ কৰাই দিম । তুমি ইয়াতে বহি ৰামায়ণ প্ৰণয়ন কৰিবা । লাহে লাহে তোমাৰ প্ৰতিভা গোটেই জগতত বিয়পি পৰিব ।

বাল্মীকি—(ব্ৰহ্মাক সেৱা কৰি) পিতামহ আপোনাৰ অনুগ্ৰহত

যদিও দাসে দিব্যজ্ঞান লাভ কৰিছোঁ, তথাপি বামায়ণ
প্রণয়ণৰ উপায় নাজানো। অনুগ্রহ কৰি দাসক তাৰ
উপায় দিয়ক।

ব্রহ্মা—বাছা লাহে লাহে তোমাক সকলো উপায় দিম
প্রথমে শ্রোতাসিনী তমসাব তীৰত এখনি মনোহৰ তপোবন
কৰাই দিও। বাপা বিশ্বকৰ্ম্মা (বিশ্বকৰ্ম্মাৰ প্ৰবেশ)

বিশ্বকৰ্ম্মা—(সেরাকৰি) পিতামহ! আদেশ কৰক।

ব্রহ্মা—(বাল্মীকিক দেখুৱাই) এওঁ মহৰ্ষি বাল্মীকি, এওঁ
অনেকদিন তপস্যা কৰি সিদ্ধ হৈছে; এওঁ সাধনা কৰিবৰ
নিমিত্তে এখনি মনোহৰ তপোবন সজাই দিয়া

বিশ্ব—পিতামহ, মই তৎক্ষণাৎ আপোনাৰ আদেশ পালন
কৰিম।

ব্রহ্মা—বাক, আমি এতিয়া যাওঁ, তপোবন নিৰ্ম্মান হলে
আহিম। (প্ৰস্থান)

—চতুৰ্থ দৃশ্য—

(এখনি সুন্দৰ তপোবন—নানাবিধ ফল-ফুলৰ গছ, নানা
বিধ পশু পক্ষী। ব্রহ্মা, নাৰদ আৰু বাল্মীকিৰ প্ৰবেশ)

ব্রহ্মা—এতিয়া সুন্দৰ তপোবন হল, ওচৰেদি তমসা কুলু কুলু
সুবে বৈ তপোবনৰ শোভা বঢ়াইছে। গছত বিধে বিধে

ফল-ফুলে জকমকাৰ লাগিছে। জাকে জাকে চৰায়ে
আহি সুন্দৰ সুৰলা গীতেৰে খলকনি লগাইছে। হৰিণা-
বোৰে নিৰ্ভয় মনেৰে ঘাঁহ খাই ফুৰিছে। ইয়াৰ শোভা
বৰ্ণাই অন্ত কৰিব নোৱাৰি। ইয়াতে বহি বাল্মীকিয়ে
বামায়ণ ৰচনা কৰিব। (নাৰদৰ প্ৰতি) বাপা নাৰদ,
তুমি এনেকুৱা দিহা কৰিবা যাতে বাল্মীকিৰ কোনো অভাৱ
নাথাকে। বহুত শিষ্যই যেন বাল্মীকিক আগুৰি ধৰেহি।

নাৰদ—পিতাৰ আজ্ঞা শিবোধৰ্য়া।

ব্রহ্মা—(বাল্মীকিৰ প্ৰতি) বাপা বাল্মীকি আমি তোমাক
মনমোহা তপোবন কৰি দিলোঁ। এতিয়া তুমি ইয়াতে
থাকি কিছুদিন সেই ত্ৰিগুণাতীতা সকলো বিদ্যাৰ অধীশ্বৰী
সৰস্বতী দেৱীৰ আৰাধনা কৰা। এইয়া মন্ত্ৰ লোৱা।
(কাণে কাণে গায়ত্ৰী প্ৰদান) তেওঁ অলপতে তুষ্ট হব।
অচিৰেই সিদ্ধিলাভ হবলৈ তোমাক বৰ দিছোঁ। বাল্মীকি
তোমাৰ জয় হওক। (দেৱতা সকলে “জয় বাল্মীকিৰ
জয়” বুলি পুষ্প বৃষ্টি কৰে)

বাল্মীকি—পিতামহ আপোনাৰ আদেশ যথাসাধ্য পালন কৰিম।

মোৰ ভক্তিপূৰ্ণ সেৱা গ্ৰহণ কৰক (ব্রহ্মাক সেৱা কৰে)
নাৰদৰ প্ৰতি) দেৱৰ্ষি আপুনি মোৰ যিমান উপকাৰ
কৰিলে তাৰ উপমা দিবলৈ মই অক্ষম, আপুনিও মোৰ
ভক্তিপূৰ্ণ সেৱা গ্ৰহণ কৰক।

(নাৰদক সেৱা কৰে নাৰদে বাল্মীকিক তুলি ধৰে,
পুনৰ দেৱতা সকলৰ পুষ্প ৰুষ্টি)

—পঞ্চম দৃশ্য—

(বাল্মীকিৰ তপোবন। বাল্মীকি অকলে)

বাল্মীকি—জীৱনৰ আৰু এক আখ্যা আজি কিমান দিনৰ
আগৰ কথা। প্ৰভু তোমাৰ অসীম দয়াত মই নবকৰ
পৰা স্বৰ্গলৈ উঠিলোঁ। সি জন্মৰ কথা মনস্ত পৰিলে
মোৰ নিজৰে নাক কোচ খাই আহে। বাম নামত কেনে
মহিমা! বাম নামৰ বলত মোৰ আজি এনে পৰিবৰ্ত্তন।
আগেয়ে মই আছিলোঁ এটা মহা পাপী, দুবস্ত ডকাইত।
এতিয়া এজন শান্ত শোম্য ঋষি। তেতিয়া মোৰ কিমান
অভাৱ অনাটন দুখ কষ্ট; খাবলৈ নাছিল, পিন্ধিবলৈ
নাছিল। স্তম্ভগা আছিল মোৰ পত্নী। মই কোনোদিনে
তেওঁৰ মনত সুখ সন্তোষ দিব পৰা নাছিলোঁ। এতিয়ানো
চাগৈ সিহঁত কত আছে (ধ্যান কৰি চাই) অ' মই
অহা কিছুদিনৰ পিচতে তায়ে তপস্ৰাত ধৰিলে। তায়ে মুক্তি
পাই কিছুদিনৰ পাচতে মোৰ শিষ্যা হবহি। সিটো জনমৰ
ভাই ককাই লৰা তিবোতা বন্ধু বান্ধৱ সকলোৱেই মোৰ

শিষ্য-শিষ্যা হবহি। অলপ দিনৰ পাচতে এই ঠাই জন-
পূৰ্ণ হবহি। পিতামহৰ আশীৰ্ব্বাদ প্ৰসাদত মই এতিয়া দিবা-
লোকত বিচৰণ কৰিছোঁ। মোৰ মনত একো বিষাদ নাই।
মই এতিয়া বামায়েণ প্ৰণয়ণৰ ব্ৰতত ব্ৰতী হম, হে ভগৱতী
বীণাপাণি! মোৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হোৱা আই। আই! আই!!!

(ধ্যানত আপ্লুত। চকুমেলি)

আই ভগৱতী বীণাপাণি তুমি অধমক দয়া কৰা। মই বামায়েণ
প্ৰণয়ণৰ একো মৰ্ম নাপাওঁ। অজ্ঞানী মই তোমাক পূজিবৰ
পাত্ৰ হম কেনেকৈ। আই মোক সাহিত্য জ্ঞান দিয়া।

(ধ্যানত আপ্লুত নেপথ্যত সশিষ্ট শৌণকৰ প্ৰবেশ)

শৌণক—(নেপথ্যত) আহা! বাছাইত এইখন দেখোন
এখন বৰ ধুনীয়া তপোবন। ওচৰেদি তমসাই কুলু কুলু
সুৰ ধৰি বৈ যাব লাগিছে। বাটে বাটে শাৰী শাৰী
আদৰ মালতী, ভৰি দিলেই জাপ খাই যায়। কেনে
মনোমোহা ফুলবোৰ ফুলিছে। কেউফালে মাধে মালতী
ফুলৰ গছ। পুখুৰীবিলাকত অনেক পদ্মফুল ফুলিব
লাগিছে। ভেট ফুলবোৰ মাজে মাজে থাকি আৰু
শোভা বঢ়াইছে। চৰাইবিলাকে সুন্দৰ গীত গাইছে।
জাকে জাকে হৰিণাই কোমল ঘাঁহ খাই ফুৰিছে।
সোটে হৰিণাই বাঘপোৱালীটোৰ লগত খেলা কৰিছে।
ইটো এখন অটব্য হাবিত এনে এখন মনোৰম

তপোবন হল কেনেকৈ ? (ধ্যান কৰে) অ' নতুনকৈ
বাল্মীকি নামে এজন ঋষি হৈছে । এইখন তেওঁৰেই
তপোবন, আহাচোন বাছাইত এই ঋষিজনক দৰ্শন
কৰোঁগৈ । (তপোবনলৈ সোমাই) এওঁ এজন সৌম্য
দৰ্শন । কেনে সুন্দৰ তপস্যা কৰিছে । তেওঁ ধ্যানত
তন্ময় । মই এইখিনিৰে পৰা তেওঁক প্ৰণাম কৰোঁ ।
তেখেতৰ এনে নিৰ্মল তপস্যা ভঙ্গ নকৰোঁ ।

(আঁতৰে পৰা সকলোৱে সেৱা কৰে)

বাল্মীকি—দেৱি ! দাসৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হোৱা আই । (চকু
মেলে) অ' মোৰ অতিথি আহিছে । অতিথি সৎকাৰ
কৰাও আশ্ৰমৰ ধৰ্ম, মই তেখেতক পাচ্য অৰ্ঘ্য দিওঁ
(শৌনকৰ প্ৰতি) দেৱ । কি সকামত নো আজি
আপোনাৰ এই তপোবনলৈ আগমন ?

শৌনক—হে মহাতপা ! এইখন এখন নতুন তপোবন, মই
সশিষ্যে তীৰ্থ ভ্ৰমণার্থে আহিছিলোঁ । বাটতে আপোনাক
পাই কৃতার্থ মানিছোঁ । এতিয়া আপুনি জগতৰ হিতার্থে
ব্ৰতী হওক এয়ে আমাৰ আকাঙ্ক্ষা ।

বাল্মীকি—হে দেৱ ! আপোনাৰ আগমনত আজি এই তপোবন
ধন্য হল । মই পিতামহৰ অনুগ্ৰহত এই তপোবন
লাভ কৰিছোঁ । তেখেতে মোক কাব্য আদি ললিত
কলাৰ অনুশীলন কৰিবলৈ আদেশ দিছে মই বৰ্ত্তমান

আই বীণাপাণিৰ কৰুণা প্ৰাৰ্থী । আশীৰ্বাদ কৰক যেন
মই তেওঁৰ কৰুণা লাভ কৰোঁ ।

শৌনক—হে মহাভাগ ! আপোনাৰ উদ্দেশ্য সিদ্ধি হওক
বৰ্ত্তমান আপোনাৰ চৰণ সেৱা কৰিবলৈ কোনো নাই
সেই হেতুকে মোৰ এই শিষ্য কেইজন আপোনাৰ
ওচৰত থাপন কৰিলোঁ । (শিষ্যৰ প্ৰতি) বাছাইত
তোমালোক মহৰ্ষি বাল্মীকিৰ ইয়াতে থাকি বেদ, দৰ্শন,
পুৰাণ আদিৰ চৰ্চ্চা কৰা ।

শিষ্যবৰ্গ—যিবা আজ্ঞা পিতা ।

বাল্মীকি—ধন্য মহাভাগ ! আজি আপোনাৰ অনুগ্ৰহত পুণ্য
চৰ্চ্চা কৰিবলৈ সঙ্গী পাই কৃতার্থ হলোঁ ।

শৌনক—দেৱ ! আপোনাৰ পূৰ্বজন্মৰ বৃত্তান্ত কৈ মোক চৰিতার্থ
কৰিবনে ?

বাল্মীকি—মোৰ পূৰ্ব জন্মৰ বৃত্তান্ত অতি ঘণ লগা । তথাপি
তাক কম । বলক আমি তমসাতীৰলৈ যাওঁ । তাতে
সকলো কাহিনী কম ।

—যষ্ঠ দৃশ্য—

(গোলোকত সবস্বতী অকলে অকলে)

সবস্বতী—মোৰ প্ৰিয় পুত্ৰ বাল্মীকিয়ে সাধনাত সিদ্ধিলাভ

কবিলে। তেওঁ অমৰ কবি হব। তেওঁ ইমান দিন তপস্যা কৰিও আকৌ মোক আৰাধনা কৰিছে। তেওঁৰ পৰাই মৰতত কাব্যৰ উদ্ভৱ হব। বাল্মীকি, তুমি মোক স্মৰণ কৰিছা। মই যাম, মোৰ বৰত তুমি এজন মহাকবি হবা। মই এতিয়াই ছন্দ, কবিতা, সঙ্গীত, মূৰ্ছনা, আদি সকলোটিকে লৈ যাম। ছন্দ, কবিতা, সঙ্গীত, মূৰ্ছনা চাৰিওটি এইপিনে আহাচোন। (চাৰিও সোমাই আহে)

—গীত—

ভাৰতী তোমাৰ চৰণ ছুটি
পূজিম যতনে আমি;
আজলি আজলি ভৰা ফুলেৰে
দিছো অৰ্ঘ্যালোৱা আই;
আমি অবোধ সন্ততি তোমাৰ
দিয়া জ্যোতি দেখুৱাই।

মূৰ্ছনা—আই আমাক কিয় মাতিছিলো?

সবস্বতী—বাচাইঁত! বত্ৰাকৰ নামেৰে এটা ছবন্ত ডকাইতে ব্ৰহ্মা নাৰদৰ কৃপাত অনেক দিন তপস্যা কৰে, তাৰ পাচত সহস্ৰ বিপদৰ মাজেদি সিদ্ধিলাভ কৰে। তেওঁক বাল্মীকিস্তপৰ ভিতৰত পোৱা বাবে ব্ৰহ্মাই তেওঁৰ নাম বাল্মীকি দিয়ে। তেওঁৰ পৰাই মৰতত সঙ্গীত আদি কলাৰ উদ্ভৱ হব। তেওঁ এজন অমৰ কবি হব, তেওঁ আমাক

স্মৰণ কৰিছে; যাওঁক বলা।

মূৰ্ছনা—আই! আগিনো কি কৰিব লাগিব?

সবস্বতী—তোমালোক তেওঁৰ গাত আবিৰ্ভাৱ হবা। কাব্য প্ৰণয়ণত যোগ দিবা, ৰামায়ণ মৰতৰ প্ৰথম কাব্য হব। তোমালোক তাৰ মাজেদি প্ৰচাৰিত হবা। লাহে লাহে তোমালোকৰ আদৰ বাঢ়িব। বাপা ছন্দ, তুমি মূৰ্ছনা, সঙ্গীত কবিতা সকলোটিকে লৈ মৰ্ত্যাত আবিৰ্ভাৱ হোৱাগৈ, মই মাজে মাজে গৈ তোমালোকৰ কাৰ্য্যকলাপ নিৰীক্ষণ কৰি পথ দেখুৱাই থাকিম। মই এতিয়া যাওঁ।

(অন্তৰ্ধান)

ছন্দ—মোৰ বেচ সুবিধা হৈছে, মই গৈ তাত বিধে বিধে ছন্দ স্ৰজন কৰিমগৈ। ছন্দৰ সুখা মই মৰতত বিলাম।
মূৰ্ছনা—ছন্দ ময়ো তোমাৰ লগতে যাম দেই। মই গৈ বিধে বিধে ৰাগ ৰাগিনী স্ৰজন কৰিমগৈ, মূৰ্ছনাৰ বলেৰে শিলো গলাম।

ছন্দ—কবিতা আৰু সঙ্গীত তোমালোক দেখোন মনে মনে বলা, তোমালোকৰ যাবৰ ইচ্ছা নাইনেকি?

উভয়ে—যাম ছন্দ, কিয় নাযাম।

সঙ্গীত—মই গৈ গোটেই মৰত সঙ্গীতেৰে ওপচাই পেলাম, মৰ্ত্যাত সঙ্গীতৰ সোঁত বোৱাম।

কবিতা—মই গৈ গোটেই বিশ্ব কবিতাময় কৰি পেলাম, বনৰ পশু পক্ষীয়েও যেন কবিতাৰেহে কথা কব।

ছন্দ—ব'লা তেনে, আমি এতিয়া যাওঁ, আইৰ মহিমা প্ৰচাৰ
কৰোঁগৈ, (আটাই কেউজনৰে প্ৰস্থান, বাটে বাটে গান
গাই যায়)

ছন্দ—গছে গছে পাতে পাতে ছন্দৰ সুধাসনা ফুল ফুলাম মই ।
কবিতা—বনৰ হৰিণা মিলি হব কথা তাতো কবিতাৰ বোৰাম নই ।
সঙ্গীত—পৰ্বতে পাহাৰে জানে জুৰিয়ে বব সঙ্গীতৰ মধুৰ সুৰ ।
মূৰ্ছনা—মৃদু মূৰ্ছনাৰ সুমধুৰ কম্পনে মৰতক কৰিব জুৰ ।
সকলোৱে—আই সবস্বতীৰ চৰণ ধূলা আশীৰ বুলি শিৰত লোৱা ।
একেটি শ্বেৰে একেটি গীতকে সুমধুৰ কণ্ঠে সৰে গোৱা ॥

—সপ্তম দৃশ্য—

(তপোবনত ভৰদ্বাজ আৰু বাল্মীকি)

বাল্মীকি—(স্বগতঃ) বাম তোমাৰ চৰিত্ৰ প্ৰণয়ণ কৰিব লাগিব
কেনেকৈ প্ৰণয়ণ কৰিম উপায় দিয়া । হে আই !
ত্ৰিগুণাতীতা সৰ্বসিদ্ধিদাত্ৰী মহামায়া শ্বেতাম্বৰা শ্বেত
পদ্মাসনা আই বীণাপাণি জগদ্বাত্ৰী সবস্বতী তুমি মোক
বামায়ণ প্ৰণয়ণৰ উপায় দিয়া । দেবি তুমি দাসৰ প্ৰতি
সদয় হোৱা । (ধ্যানত তন্ময়, অলপ পাচত চকু মেলি
গাই) বলা বাচা ভৰদ্বাজ আমি অলপ মুকলি ঠাইত
ফুৰি আহোঁ ।

ভৰদ্বাজ—যিবা আজ্ঞা পিতৃ দেৱতা । (প্ৰস্থান)

—অষ্টম দৃশ্য—

(তপোবনৰ আন এটা দৃশ্য—ছন্দ সবস্বতী কবিতা
মূৰ্ছনা সঙ্গীত)

—গীত—

কবিতা :— আহিছোঁ কবিতা সবগৰে পৰা
ধৰাক ধন্য কৰিবলৈ,

সঙ্গীত :— আনিছোঁ মই সুৰৰ সন্তাৰ
আদৰি তোমাক দিবলৈ ।

ছন্দ :— নিয়ম তন্ত্ৰত চলিম সদায়
আমাক জনাৰ গুচাম অপায় ।
সুখ শান্তি দিম আমি
কৰিম ধৰা মধুময় ।

মূৰ্ছনা :— মোৰ সুমধুৰ কম্পনে
ধৰাক অমৃত নিদিবনে ?
থাকি থাকি সুৰৰ লগত
দিম উজান মইও গৈ ।

চাৰিউ :-

আমি ধৰাত থাকিম যতে
অমৃতৰ নৈ বৰ তাতে।
দুখ শোক জৰা দৈন্ত
নাই একোৰেই ভয়।

সবস্বতী—বাপা ছন্দ এই বাটেদিয়েই বাল্মীকি ফুৰিবলৈ আহিব
তুমি তেওঁৰ মনত কৰুণ ভাব জগাই দিবা।

ছন্দ—বাক আই। (সবস্বতীৰ অন্তৰ্ধান) অ' সোৱা গছ-
জোপাত এজোৰ কোৰোচ চৰাই পৰি আছে। তাৰে এটা
চিকাৰীটোৱে মাৰিব। অ' ঠিক হৈছে। মই এই দৃশ্য
বাল্মীকিৰ চকুত পেলাই দিওঁগৈ আৰু কৰুণ ছন্দত তেওঁৰ
গাত আৰিৰ্ভাব হওঁগৈ। (অন্তৰ্ধান)

--নবম দৃশ্য--

(তমসাতীৰত ভৰদ্বাজ আৰু বাল্মীকি—অলপ দূৰতে এটা
চিকাৰী ঘূৰি ফুৰে)

চিকাৰী—দিনৰ দিনটো ঘূৰি ফুৰা হ'ল তথাপি একো এটা
পোৱা নহ'ল। চেঃ আজি বৰ বেয়া হ'ল। ইয়াত খাপ
দি থাকিলে কি হ'ব। এবাৰ চাৰিওপিনে চাই যাওঁগৈহে।
(চাৰিও পিনে চাই মনে মনে) হাঃ হাঃ আজি মোৰ কপাল বৰ
ভাল। এইজোৰ বৰ ভাল কোৰোচ চৰাই। কেনে নোদোক

তৃতীয় অঙ্ক]

আদি কবি।

নোদোক। এটা পৰিলেও দুটা পাৰ চৰাইৰ সমান হ'ব
আৰু ইয়াৰ পাখীকেইটাৰে এটা বৰ ভাল মুকুট হ'ব,
তাক বেচিও কেইঅনামান পইচা পাম (কাড় মাৰে)
বাল্মীকি—(ইফালে সিফালে চাই থাকোতে হঠাৎ চৰাই এটা
পৰি যোৱা দেখি চিকাৰীলৈ)

মা নিষাদ প্রতিষ্ঠাংহুম্ অগমঃ শাস্বতীঃ সমাঃ।
যৎক্ৰৌঞ্চমিথুনাদেকম্ অবধীঃ কামমোহিতম্ ॥

ভৰদ্বাজ—পিতা আপোনাৰ মুখৰ পৰা, কথাসাৰ দেখোন বৰ
শুললিত হৈ ওলাল। আপোনাৰ সাধনা সিদ্ধি হ'ল।

বাল্মীকি—হয় বাছা মোৰ মুখৰ পৰা কথাসাৰ বৰ শুললিত
হৈ ওলাল। কেনেকৈনো গালো? নিজেই আনন্দত আপ্লুত
হলোঁ। (আকৌ এবাৰ গায়) হয়, এয়ে ছন্দ, এই
ছন্দেৰেই মই ৰামায়ণ আৰম্ভ কৰিম। হে ত্ৰিগুণাতীতা
দেবী সবস্বতী! মোৰ প্ৰতি প্ৰসন্না হোৱা। হে দেৱ ছন্দ!
হে দেবী কবিতা তোমালোকে মোক আশ্ৰয় দিয়া।
(সবস্বতী, ছন্দ, কবিতা, সঙ্গাত গূৰ্ছনাৰ আৰিৰ্ভাৱ)

সবস্বতী—বাছা, বাল্মীকি! মই তোমাৰ তপস্ৰাত বৰ সন্তুষ্ট
হলোঁ। তোমাৰ সাধনা সিদ্ধি হ'ল। এতিয়া তুমি কাব্য
মোল বুজিবা। আৰু এওঁলোকক তোমাৰ হাতত গটালোঁ।
আটাই কেউজনে—বাল্মীকি! আমি তোমাৰ গাত অদৃশ্য
ভাবেৰে থাকি তোমাক কাৰ্য্যত সহায় কৰিম। আমিও

বর দিছো তুমি এজন অমর কবি হোৱা। চন্দ্ৰ দিবাকৰ
থাকেমানে তোমাৰ নাম ত্ৰিভুবনে ঘোষণা কৰক।
বাল্মীকি—হে দেৱ দেৱীসকল তোমালোকৰ দাসৰ প্ৰতি অশেষ
দয়া, তোমালোকৰ অনুগ্ৰহত দাসে কৃতার্থ মানিছে।

(ছন্দ, কবিতা, মঙ্গীত, মৃচ্ছনাৰ)

—গীত—

গোৱা সকলোৱে আজি আইবে জেউতি শোভে
সৰগ-মৰত জুৰি আইবে মহিমা ঘোষে।

ফুলনিত ফুল ফুলে

আইবে জেউতি তোলে

কুলু কুলু তমসাই

আইবেই গুণ গায়,

যেনি চাও তেনি মাথো আইবে জেউতি শোভে।

(বাল্মীকিয়ে সকলোকে সেৱা কৰে, ভৰদ্বাজেও
সকলোকে সেৱা কৰে)

